

Tarokspillet historie og udvikling

Et essayistisk festskrift ved Jens Henneberg
i anledning af Hjørring Tarokklubs 25 års jubilæum.

Copyright 2002: Jens Henneberg

ISBN: 87-8788-37-3

Et lidet forord

Dette lille hæfte er ikke en indføring i tarokspillets mysterier, men tænkt som en gennemgang for kendere og dyrkere af spillet og som en uprætentiøs artikel om spillets historie, udvikling og nedslag i Danmark og især i Hjørring.

Lad mig endvidere på denne plads rette en tak til klubbens første formand, til dens nuværende formand og til dens varige næstformand samt gode kolleger i Hjørring Tarokklub for værdifulde oplysninger, inspirerende forslag og nyttige korrektioner.

Nørre Kragvad i april 2002.

Jens Henneberg

TAROKKENS HISTORIE

Efter al sandsynlighed er kortspillet kommet til Europa fra Orienten; nogle vil mene, at det kom med de hjemvendende korsfarere, men det kan siges med forsvarlig sikkerhed, at kortspillets europæiske historie ikke tager sin begyndelse tidligere end i første halvdel af det 14. århundrede i Frankrig og især i Italien, der blev det fremherskende kortspilland i begyndelsen af renæssancen.

At der spilles mod uret, viser ifølge Vestre Landsdelskommandos tarokklubs jubilæumsskrift, at tarokspillet er af italiensk eller spansk oprindelse, idet kortspil med rod i lande nord for Alperne og Pyrenæerne normalt spilles med uret. Den ukendte forfatter til hæftet er dog sikker på, at selvom kortspil stammer fra den islamiske verden, er tarok en europæisk opfindelse. Michael Dummett er af samme opfattelse, idet han ikke finder et eneste spor af tarokspillet i de tilstødende kontinenter.

Professor Michael Dummett mener, at kortspillet sandsynligvis kommer til Europa i løbet af 1360'erne gennem den kontakt, der i disse år opstår mellem muslimer og kristne i kongedømmet Aragonien i Nordspanien og i det følgende årti gennem handelsforbindelser mellem Venedig og højtstående ægyptere. Spillekortene spredtes hurtigt ud over Europa, i første omgang til Frankrig, Nederlandene, Sydtyskland, Schweiz og Norditalien.

En første sikker datering for tarokkortenes fremkomst i Frankrig stammer fra 1392, da skatmesteren ved Karl V's hof i regnskabsbogen har indført en notits om udbetaling af en sum penge til maleren Gringoneur for tre spil kort, men det tror Dummett ikke på. Han hælder til Italien, hvor han mener, at tarokspillet blev opfundet omkring 1400 i Bologna, og vi ved da også, at patricierslægten Medici i Firenze ofte fordrev ledige stunder med tarokspil.

Trumfbegrebet kender man fra et tysk spil, kaldet Karnöffel, der var populært blandt bønder og soldater så tidligt som 1426. I 1600-tallet gled spillet ind i glemslens mørke, bortset fra den schweiziske kanton Unterwalden, hvor det spilles endnu i dag. Men Dummett mener, at trumfbegrebet blev kendt mere generelt og udbredt gennem et spil fra den modsatte side af det sociale register, nemlig gennem tarokspillet.

Dog selv med disse sikre holdepunkter kan man intet slutte om, hvornår og hvorfra de første kort og kortspil kom til vor verdensdel. Men det er som bekendt en stor synd at dræbe en fager tanke.

De ældste spillekort var håndgjorte og håndmalede og derfor en såre eksklusiv artikel, men allerede omkring år 1400 begyndte man at forfærdige dem med træsnit, der just på den tid blev kendt i Europa som en teknik til mangfoldiggørelse. Det var imidlertid først, da Johan Gutenberg i Mainz opfandt bogtrykkerkunsten i midten af 1400-tallet, at kortspillet fik en betragtelig udbredelse, for nu kunne man lave spillekort i en fortræffelig kvalitet til en overkommelig pris.

Allerede i det første århundrede af kortspillets europæiske historie skelnede man mellem to former for spillekort: én med 52 og én med 78 forskellige kort. De sidstnævnte kaldte man tarokkort.

Tarok hører således til blandt de gamle europæiske kortspil.

Tarokkortenes udseende

Billederne på tarokkortene har undergået en forvandling, for de fire farver, der hver har 14 kort, repræsenterede i Italien oprindeligt hver sin stand i samfundet med hvert sit originale skelne-mærke : adelen havde et sværd eller en lansespids, gejstligheden repræsenteredes ved et bæger eller en alterkalk, handelsstanden eller borgerstanden fremstilledes ved en mønt, og bønderne symboliseredes ved en stav eller en kølle.

Fra Italien bredte disse symboler sig til andre europæiske lande, men de ændredes undervejs: i Tyskland og Nederlandene blev de således henholdsvis til bjælde, hjerte, løv og agern, mens man i Frankrig og England erstattede sværdet med en spade, alterkalken med et hjerte, mønten med en rude og køllen med et kløverblad. Så kan man undre sig over, hvorfor nu netop disse symboler slog igennem, og hvordan vi på dansk fik betegnelserne spar, hjerter, ruder og klør for de fire kulører. Det tyske ord *Spaten* stammer fra det spanske ord *espadas*, der betyder daggert eller sværd. Da sværdet eller lansespidsen på de franske tarokkort får en vis lighed med en spids spade, opfattes ordet i tysk som flertal af spade: altså *spaten*, og derfra går ordet videre til dansk, hvor det oprindeligt stavedes spader, nu spar.

At peger på, at vi også har fået ordet hjerter fra tysk, nemlig fra *Herzen*, som er en direkte oversættelse af det franske ord for hjerte: *coeur*. Men meget tyder på, at der er tale om en forvanskning af eller en lydlig forveksling med ordet *choeur*, der betyder sangkor, som sandsynligvis skulle symbolisere den gejstlige stand i stedet for et bæger eller en alterkalk. En anden mulighed er, at der kan være tale om det våbenmærke, nemlig et hjerte, som den franske finansmand Coeur, der døde i 1456, benyttede.

Også ordet ruder er trængt ind i det danske sprog via en oversættelse fra tysk, nemlig af ordet *Raute*, som betyder rude eller rhombe. Det tyske sprog har det sandsynligvis fra den franske glose *carreau*, der betyder rude. I øvrigt kaldtes farven på ruder på dansk undertiden karo. Endelig er der klør, som oprindeligt stavedes kløver, som er beslægtet med de to tyske ord for kløver: *Klee* og *Klever*. Og kløver har jo netop med bondestanden at gøre.

Men hvorfor kommer ordene ind i det danske sprog netop fra tysk?

Allerede i Middelalderen sker en kraftig påvirkning af det danske sprog fra syd. Dens forudsætningerne var dels en regulær landovertagelse og bebyggelse af indvandrede fremmede i den sydlige del af Sønderjylland, dels indvandringen af handlende og håndværkere. Hertil kom en ikke ubetydelig infiltration i adelige og borgerlige kredse i hele landet, og endelig finder der fra dansk side en stærkere litterær og videnskabelig tilknytning sted til det kulturelt overlegne Tyskland. Det er sandsynligt, at tarokspillet kom til Danmark med de indvandrende tyske adelige og deres tyske sprogbrug.

Ordet klør har i en tid konkurreret med et andet ord: *tref*, der stammer fra det tyske ord *Treff*, som igen kommer fra det franske ord *tréfle*, som betyder kløverblad og klør.

Ordet har været brugt af både Steen Steensen Blicher og Holger Drachmann.

I Blichers novelle "Eva" fra 1828 står der "Jeg havde Spadille, Manille smaa femte i Tref, Sparkonge tredje og Ruder dame blank."

Holger Drachmann lader i "Brav-Karl" fra 1897 den gamle skytte prale med, at han har lært junker Kai at skyde: "Jeg lærte Junkeren at sætte Kuglen i Tref-Es."

Helt frem til slutningen af det 18. århundrede havde herrebladene, dvs. billedkortene, én figur, der vist i totalskikkelse, men fra 1780'erne kender man i de europæiske lande spillekort med dobbeltfigurer, som vi bruger dem i dag.

Tarokken og Danmark

I den regnskabsbog, som kendes for kong Hans og dronning Christine (hun var for øvrigt tysk: datter af kurfyrst Ernst af Sachsen) for året 1487, kan man læse poster som: "Sendte jeg min Herre 3 Mark at korte med: item 3 Mark min Herre at korte med." Da har man altså spillet kort i Danmark, og fra tiden omkring 1720 eksisterer der to spil helt igennem håndgjorte, danske spillekort, hvoraf det ene spil nu opbevares på Rosenborg, mens det andet findes på Nationalmuseet. Ordet Tarok går via det tyske ord Tarock tilbage til det italienske ord *tarocco*. Oprindelsen til ordet kan ligge i det arabiske *taraha*, der betyder at fjerne. Jf. udtrykket tara ved beregning af en vares nettovægt.

Men vi har også ordet tarot, og ifølge en læserbrevbesvarelse i "Politiken" den 29. januar 1992 under rubrikken "Sproghjørnet" anvendes det ord om det enkelte kort blandt de 22 allegoriske fremstillinger. Selve formen tarot er en tilbagedannelse fra fransk fra den gamle flertalsform *taros*, på italiensk *tarocchi*.

Og læserbrevkassebesvareren pht konkluderer: "Altså kan man møde begge ordformer: Tarok om spillet, tarot om det enkelte kort."

Men hierin irrt sich Goethe¹, tror jeg, for pht blander kortspillet tarok sammen med spådomskortene, hvor man netop har de allegoriske deskriptioner. Pht har under alle omstændigheder ret i, at begge former findes, men ingen tarokaner vil foretage den omtalte skelnen mellem tarok og tarot.

Den 27. november 1752 er en mærkedag i danske kortspils historie, for da udstedes gennem det tyske cancelli privilegium til Johan Friedrich Maier på oprettelse af en fabrik for spillekort i Borregade 86 i København. Nationalmuseet er i besiddelse af et komplet spil tarokker fra Johan Friedrich Maier. På pagaten står: "Faites par Jean Friedrich Maier." Vi er jo i vor nationale historie kommet til den periode, hvor den franske påvirkning var dominerende i vort sprog. Christian Wilster skriver om denne periode i "Digtninger" fra 1827 i digtet "Før var der knap skrevet paa dansk en Bog" således:

Hver Mand, som med Kløgt gik i Lærdom til Bund.
Latin på Papiret kun malte,
Med Fruerne Fransk, og Tydsk med sin Hund,
Og Dansk med sin Tjener han talte.

Billederne til såvel Maiers herreblade som til tarokker udmærker sig ved at være fortrinligt tegnede og smukt udskårne træsnit, der står skarpt.

¹ Heri tager Goethe fejl. (Berømt tysk bevinget ord). Bent Agger

Herrebladens figurer er iført en gammelromersk dragt, ofte en toga, mens sciesen forestiller en dansende klarinetsspiller i broget dragt; pagaten er fremstillet som en dansende håndværksmand med et glas i højre hånd og en pølse i venstre. Billederne på tarokkerne viser forskellige dyr med lidt landskab som baggrund. K. Frank Jensen, Spilkammeret i Roskilde har ladet fremstille en salgskopi i farver af dette spil.

Johan Friedrich Maier havde kortfabrikken indtil 1783, hvorefter Christoffer Ernst Sûsz overtog den, men hans kort var ofte flossede i kanten. Fra 1791 til 1798 havde han optaget en hr. Kuntze i firmaet, og de lavede sammen en hel del forskellige tarokkort, hvor dyrebillederne på tarokkerne er udstyret med en meget fantasifuld og fantastisk farvelægning, men ifølge "Borgervennen af 1797", nummer 16, havde man på grund af kortenes dårlige kvalitet udbedt sig konkurrence på området.

Dresler hed da en kortfabrikant, der slog sig ned i Løvstræde 89. I ovennævnte nummer af "Borgervennen" kan man i øvrigt læse, at de to kortfabrikker i København årligt producerede 1.000 gros, der distribueredes til brug i Danmark, Norge og Vestindien. Da 1 gros er det samme som 12 dusin, har man altså haft en årsproduktion på 144.000 spil kort. Prisen var for tarokkortene 4 mark og for de ordinære kort 15 skilling. Hvad svarer de beløb så til i nutidspenge, når 1 mark kan deles i 16 skilling?

Umiddelbart er en sammenligning problematisk.

Men lad mig i et parentetisk indskud ty til Ludvig Holberg.

I "Den Stundesløse" fra 1722 har Jens Griffel noteret: "Den 21. udgivet

- (1) 3 Rdlr. 2 Mark Arbeydsløn for Herrens brune Klædning.
- (2) 4 Mark for et par Tøfler til Pernille. Senere noterer samme Jens Griffel:
- (3) For 4re Pund Kalve-Kjød 3 Mark
- (4) For 4 Potter Mælk en Mark.
- (5) Drikkepenge for det Fad forraadne Pærer, som vi fik til Foræring, 1 Mark!

I "Barselstuen" fra samme tid forlanger pigen af Corfitz: "4 Skilling i Brændeviin til Ammen, som fik ont; 2 Mark i Sukkerbrød; 1 Mark til Æbler og Nødder: 20 Skilling til Hovedvandsflaske, naar Mutter får ont; 4 Mark til en Barbeer, som aarelod Mutter paa Foden; 4 Mark til en Barbeer-Svend, som aarelod Ammen paa et andet sted."

Ganske vist konkluderer den altid meget påholdende Ludvig Holberg i Epistola 525 således: "at man tilforn kunde gjøre det samme med en Daler, som man nu gjør med 10, reyser sig deraf at Pengene var 10 gange rarere, og ikke at Ødselheden var større."

Men der var ikke nogen afgørende inflation fra Holbergs tid til århundredes slutning, så derfor holder det så nogenlunde, at 1 spil tarokkort kostede det samme som et par tøfler og lidt mere end 1 pund kalvekød.

Hidtil havde tarokkortene kun haft enkeltbilleder, men fra 1821 til 1837 træder Jacob Holmblad (1791 – 1837) frem som kortfabrikant. Den 30. september 1820 opnåede han privilegium på at trykke spillekort i Danmark. Allerede i 1756, da Jean Friedric Mayer, som han yndede at kalde sig med skyldig reverens til tidens franskprægede modeluner, havde privilegiet, blev der indført

forbud mod at importere udenlandske spillekort. Med Jacob Holmblads produktion begynder en ny æra; han indfører dobbeltbillederne på de danske tarokkort. Hans billeder er smukt tegnede og farvelagte litografier, og han bibeholder fugle- og dyrebillederne på tarokbladene. I 1831 var 14 mennesker beskæftiget med spillekortproduktionen, og dertil kommer et varierende antal af midlertidigt beskæftigede. Produktionen var da på 384 gros. Dvs. 55.296 spil kort om året. Hans søn Lauritz Peter Holmblad (1815 – 1890) overtager efter faderens død fabrikken. I 1842 var der ansat 19 arbejdere på fabrikken, som nu producerede 350 gros, dvs. 50.400 spil kort årligt, men i 1847 ophæves forbuddet mod import af udenlandske spillekort, og man kunne frygte, at ophævelsen ville kunne stoppe den danske produktion, der stadig foregik ved håndkraft, altså uden brug af maskiner. Den synes nu ikke at have haft større effekt på produktionen. Lauritz Peter Holmblad kvitter på et tidspunkt dyrebillederne og anvender i stedet for litografiske gengivelser af danske, særligt københavnske panoramaer. De blev fremstillet frem til 1920. Fra 1892 blev produktionen på Holmblad indstillet, og derefter blev kortene fremstillet i udlandet, men man fastholder de danske panoramaer. Et enkelt billede forestiller imidlertid afslørende den fabrik i Wien, hvor de holmbladske tarokkort fra nu af blev trykt, så man kan fra nu af ikke i egentlig forstand kalde Holmblads tarokkort for et dansk fabrikat.

I jubilæumsskriftet i anledning af 50-året for Vestre Landsdelskommandos tarokklub nævnes, at oberstløjtnant J. V. V. Hermansen under Anden Verdenskrig, da det ikke var muligt at skaffe tarokkort fra udlandet, designede et primitivt sæt tarokkort uden billeder, men udelukkende med talangivelser, så at de kunne trykkes i et lille oplag uden store udgifter. Skoleinspektør A. Knud Andersen fortæller i sit hæfte "Tarok", at i 1943 blev en gruppe danske officerer interneret på Hornbæk Badehotel af besættelsesmagten. Hans 31-årige broder spillede der tarok med officerskammeraterne med selvlavede kort.

K. Frank Jensen etablerede i 1977 sit private museum "Spilkammeret" i Roskilde. Som navnet antyder, er der tale om spil af mange slags, men der er også en betydelig samling litteratur på over 3.000 bøger ved siden af den anselige samling tarokspil på over 1000 spil.

Arkivet har sit eget forlag "Ouroboros", der bl. a. udgiver tidsskriftet "Manteia", et magasin for profetiske kunster.²

Desværre formåede skattevæsenet ved at nægte K. Frank Jensen tilladelse til at fradrage driftsoms-kostningerne at gøre det prisværdige museumsinitiativ så surt for ham, at han besluttede at lukke museet i 1991, men samlingerne eksisterer stadig, nu i form af et arkiv.

Med mellemrum har vicetoldinspektør Poul Jensen, Humlebæk, udgivet en fortegnelse over tarokanere i Danmark med det formål at skabe forbindelse mellem tarokanere, som er uden medspillere. Derfor er fortegnelsen opstillet geografisk i regioner, begyndende med det storkøbenhavnske område (naturligvis!?) og afsluttende med spillerne i Danmarks største Tarokklub i Hjørring. Den sidst kendte fortegnelse er fra 1989 og indeholder navne og adresser på næsten 300 tarokanere.

² K. Frank Jensen har nu en hjemmeside: www.manteia-online.dk (Bent Agger)

Spilleregler:

Joh. Chr. Melbye

De første danske spilleregler for tarok skrives i 1786 af Joh. Chr. Melbye i hans "Nye og fuldstændig Dansk-spille-Bog indeholdende rigtig og tydelig Underviisning i de brugeligste Kort-Spil, saasom L'Hombre, Quadrille, Cinquille, Piquet, Reversy, Tresett, Taroc, Whist o. a. fl." Heri gennemgår han over 12 sider et sæt spilleregler, som i vid udstrækning stadig er gældende. Og se, om han ikke kan få det sagt: "Kortene ere 78. Deraf ere én og tive, som bliver kaldte Tarovques, især at lægge Mærke til. De gaae efter den naturlige Orden fort i en Række af Tal indtil 21. Det med No. I. betegnede Blad, som forestiller en munter lystig Broder, kaldes Pagaten (Pagato), hvilket forskaffer den, som har den paa Haanden, enten stor Fordel eller Skade, eftersom den er stærkt eller svagt besat med andre Tarocker. Den afstikker alle andre Kort og Farver, men selv kan den overstikkes af enhver Tarock. Den, som sætter Pagaten paa det sidste Stik, saa at han derved afstikker samme, nyder en besynderlig ære, og bliver ham derfor af hver af de andre betalt 10 Marqver, som Honneur."

Ordet pagat kommer i øvrigt af italiensk pagato, dvs. betalt. Navnet henviser til, at der altid må betales, når dette kort viser sig under spillet.

Ordet scies, skus eller skys stammer fra tysk sküs, der kan føres tilbage til italiensk scusa, som egentlig betyder undskyldning. Det er det samme ord, vi har i fransk excuse.

Det er sandsynligvis efter Joh. Chr. Melbyes regler, "Oberst Køller spillede Tarok i en Loge sammen med Hofintendant Wegener og Berger, hvilken sidste var en af dem, som han skulde være med til at fængsle" om aftenen ved hofballet den 16. januar 1772, aftenen før Struensees fald, således som Edvard Holm beskriver situationen i det 4. bind af sin "Danmark-Norges Historie" fra 1902.

Per Olov Enquist

Herfra fører Per Olov Enquist optrinet direkte over i sin roman "Livläkerens besök" fra 1999 (dansk oversættelse ved Nanna Thirup i 2000 under titlen "Livlægens besøg"): "I en anden loge sad oberst Köller, som skulle lede den militære del af nattens kup. Han spillede tarok med hofinten-danten, Berger."

Enquist fortæller også i "Livlægens besøg", at "Tre gange om ugen plejede de tre dronninger at spille kort. Man spillede tarok. Figurerne var suggerende, især Den hængte. Deltagerne var dronning Sophie Magdalene, enkedronning efter Christian 6, og som havde overlevet majestæten i fireogtyve år, der var Juliane Marie, Frederik 5.s enke og så Caroline Mathilde.

Grosmann

I skuespillet "Kun sex Retter", oversat efter Grosmanns tyske Original af Friderich Schwarz i 1782 kender man også tarokspillet. Her forekommer følgende replikskifte mellem majoren og den blundende hofraad: Majoren: Han hverken hører eller seer. (rusker i ham). Hei, Herr Hofraad! Hofraaden: (gandske sandseløs): De har Ret, mine Herrer, Tarock vil fornøje dem mere, end Triset. De har Ret!

Og der er alt sat spilleborde ned i Haven. Majoren: Hvem Fanden har tænkt på Tarock.

C. A. Jørgensen

Nævnes skal også C. A. Jørgensens "Nyeste Danske Spillebog, indeholdende rigtig og tydelig Undervisning i L'Hombre-, Boston-, Whist-, Taroc-, Fransfuus-, Piquet- og alle andre brugelige Kort-Spil" fra 1802 med "forøgede og efter nuværende Tids Spillemaade forbedrede Oplag" frem til 1829. Bogen er imidlertid i vis udstrækning en direkte afskrift af Melbyes bog fra 1786. Når det kunne lade sig gøre, skyldes der, at det retslige værn for en forfatters værker ikke eksisterede i Danmark på dette tidspunkt.

H. A. Kofod

I 1823 oversætter overlærer ved Metropolitanskolen H. A. Kofod efter tysk original "Conversations-Lexicon eller encyclopædisk Haandbog", og i det 17. bind under "Tarokspil" gennemgår han bredt kortenes værdi og betegner spillet som "det interessanteste, men tillige vanskeligste og mest indviklede af alle slags kortspil."

Jacob Baden

"Kammerraad og Casserer ved Vei-Statens" Jacob Baden udgiver I 1824 en "Almeennyttig Alphabetisk Ordbog over de I danske Skrifter og I Omgangssproget meest brugelige, af fremmede sprog laante Ord, Talemaader og Konststudtryk." Opslagsordet "Tarok" fortæller:

"Tarok ell. Tarot, er et Slags Spil med en egen Sort Kort, der spilles mellem tre, ogsaa to eller fire Personer med 78 kort. I blandt disse ere 22 Taroks eller Trumfer, hvoraf XXI ere betegnede med Romertal, hvorefter de gielde og Pagaten med I. Schizen, almindelig betegnet som Harlequin, er den fornemste Trumf, og spiller en saare vigtig Rolle. Desuden gives der 4 Cavaller, én i hver Coleur, som er Figurer mellem Damen og Knegten. Alle andre Kort som ikke høre til Taroks eller Figurer, hedder Ladons".

J. Christian Bendz

J. Christian Bendz udgiver, uden at der angives årstal, en bog på 72 sider med titlen "Tarok. Trykt som Manuscript for Venner". Hvem er denne J. Christian Bendz? Måske er forfatteren Jacob Christian Bendz, der lever fra 1802 til 1852. Af sproget i bogen kan man varsomt slutte, at den må være affattet i første halvdel af det nittende århundrede. Endvidere er Bendz født i kredse, hvor man traditionelt har haft kendskab til tarokspillet. Hans fader var etatsråd og borgmester i Odense, og hans broder Carl Ludvig Bendz var officer og matematiker.

Selv var Jacob Christian Bendz regimentskirurg, men efter hærreduktionen i 1842 blev han forflyttet fra Randers, hvor han havde haft garnison, til København som overlæge, en titel, der efter sammenslutningen af det medicinske fakultet og det kirurgiske akademi trådte i stedet for regimentskirurg.

Under treårskrigen fra 1848 til 1850 var Jacob Christian Bendz korpsstabslæge, dvs. øverste læge ved den mobile hær. Det synes mig, at disse oplysninger i rimelig grad sandsynliggør, at forfatteren til bogen er Jacob Christian Bendz.

Bendz har nogle regler omkring Tout som ikke kendes fra andre bøger. Han skriver om Tout, at den kan have fire varianter. For det første kan den annonceres straks ved spillets begyndelse, for det

andet kan den annonceres med det 13. udspil, for det tredje kan den annonceres i det 6. sidste udspil, og endeligt kan den være en følge af spillets gang uden at annonceres. Betalingen bliver lavere og lavere for hvert trin.

Med en gennemgang af bogens indhold vil jeg ellers gerne tøve en kende, for i 1840 udkommer uden angivelse af forfatter "Veiledning i Tarok" på 28 sider hos J. M. Elmenhoff i Randers. J. M. Elmenhoff er skam ikke herr hvem-som-helst. Han tilhørte den kendte journalistslægt, der siden 1812 havde været knyttet til "Randers Amts Avis". Ham var det, som i vid udstrækning tog sig af Steen Steensen Blicher, og som bl. a. udgav Blichers tidsskrift "Nordlyset" i 1820'erne, og som i 1842 udgav "E Bindstow", så det er såmænd ikke utænkeligt, at den anonyme forfatter og Blicher er løbet på hinanden i trykkeriet.

Forfatteren er en grundig mand, der ikke ønskede at overlade noget til tilfældighederne: "Hvorledes Spillerne skulle sidde, bestemmes paa samme Maade, som ved L'hombre. Er man 4 til at deltage i Spillet, belægges f. Ex. De 4 pladser ved Bordet med 3 Konger og Scusen, medens man lader Spillerne trække mellem de tilsvarende Damer og Pagaten. Den, som faar Pagaten, tager Plads hvor Scusen ligger og giver Kortene første gang." Han opererer med matadorer foroven og matadorer forneden og når derved frem til, at "Pagaten, No II og Scusen udgjøre 3 Matadorer forneden." Endvidere har han en slags udvidet ultimo med i spillet: "Gjør man det sidste Stik med Mongo og det næstsidste med Pagaten, kaldes det "stor Ultimo", og betales med 30 af Hver, men denne Honneur bruges ikke, hvor der spilles med Pagatpouille." Og netop Puljen er tilsyneladende på dette tidspunkt på vej ind i de danske tarokregler, for i bogens "Fjerde Afdeling" med titlen "Om Pouiller" står der: "I det oprindelige Tarokspil bruges ingen Pouiller, men da Spillet her let udarter til, at man ved Tarokking stræber at faae Pagaten og Tarokkerne ud i begyndelsen, for siden at gjøre saa mange af sine gjældende Kort saa gode som muligt, og med disse tage saa mange fra Medspillerne som mulig, har man, for at Spillet ikke herved skal tabe det Meste af sin Interesse, først indrettet en Pagatpouiller, som den vinder, der gjør Pagaten. Herved opnaaes, at Anstrængelserne forøges, for at denne ikke skal gjøres, og at man derfor er meget varsom med at tarokkere, da Erfaring viser, at Pagaten i de fleste Tilfælde langt lettere gjøres, naar der tarokkeres fra Modspillernes Side, end naar man paa anden Maader søger at svække Fjenden i Tarok." Efter at have fastsat betalingsreglerne vedrørende pagatpuljen fortsætter han: "Dernæst har man søgt at forhøje Spillet's Interesse ved en Kongepouille, som den vinder, der gjør en Konge ultimo; thi da Kongerne herved vinde meget i Vigtighed, er man nødt til at skjænke dem en større Opmærksomhed." Mange vil sikkert give forfatteren ret, når han skriver om vigtigheden af at tælle tarokkerne og afkast i den farve, man måske ønsker at ultimere i, og derefter fortsætter: "Ogsaa at ville tælle de udkomne Kort i de andre Farver, er for vidtløftigt, og har sædvanligvis til Følge, at man bliver aldeles confus."

Med denne bog er der ved at komme mere styr på de danske regler for tarokspillet.

Lad mig nu prøve at sammenholde bogen med den anonyme forfatter til bogen uden årstal. Jeg vil for det første hæfte mig ved, at Bendz indtil 1842er knyttet til garnisonen i Randers, og at den

ukendte forfatters bog fra 1840 er udgivet hos Elmenhoff i Randers. Det er imidlertid svært at afgøre, om hans bog på hele 72 sider kommer før bogen på de 28 sider med den anonyme forfatter. Men givet er det i hvert fald, at den ene af de to herrer i såvel dispositionen af sin bog som i lange passager, der har præcist samme sprog, er afhængig af den anden. Men hvem der har skrevet af efter hvem, kan hverken ud fra sproglig-stilistiske analyser eller ortografiske karakteristika afgøres, for sprogføringen og ortografien er forbavsende sammenfaldende. Den dispositionelle rækkefølge er hos dem begge i overvejende grad ganske ens. Begge anvender f. eks. følgende disposition i et afsnit: Kortgivningen, escarteringen, meldingen, almindelige regler, gevinst og tab. Min konklusion er, at den anonyme forfatter ganske enkelt er J. Christian Bendz, og at udgaven fra 1840 er den sidste udgave, som er den officielle og opstrammede udgave, mens den store udgave på 72 sider er en slags kladde, som kun er trykt som manuskript for venner. Man bemærker, at manuskriptet ikke er udgivet på noget forlag. Endvidere trykkes den anonymiserede udgave fra 1840 på Elmenhoffs forlag i Randers, mens Bendz er tilknyttet garnisonen der.

Herman Bang

Lidt snobberi er der med i tarokspillet: det er i de pænere kredse, man spiller tarok. Herman Bang har med vanlig ironi fat på det i sin lille fortælling "Hendes Højhed" (senere omdøber han den til "Son Altesse") fra samlingen "Stille Eksistenser" fra 1886. Her skriver han: "Efter Taflet drak man Kaffe i den gule Sal. Hertugen gik til Tarokbordet, og Damerne og Herrerne af Hofstaterne gjorde sig smaa rundt i Krogene, Komtesse von Hartenstein stak en Naal ud og ind gennem et stykke Kanvas og bildte sig ind, at hun broderede."

Sophus Bauditz

Det tvivlsomt, hvor meget de nævnte skønlitterære forfattere egentlig ved om tarokspillet, men Sophus Bauditz har i hvert fald sat sig en del ind i det. I 1892 udgiver han sin let ironiske roman "Krøniker fra Garnisonsbyen" der fortæller om den unge løjtnant Fritz Poulsens introduktion til byens bedre kredse i 1862. Her optræder kammerherre von Liebau, der er af gammel tysk adel; han "spiller Whist i Klubben om Eftermiddagen og har én Gang om Ugen fast Tarokparti, altid hjemme hos sig selv."

Ritmester Ravnhjem vil gerne protegere sin unge sympatiske løjtnant og spørger kammerherren, om løjtnanten kan blive optaget i kredsen: "Dermed gik Kammerherren til Geheimeraadinden, men allerede næste Dag havde han truffet sin Bestemmelse, og Lieutenanten blev gennem sin Ritmester spurgt, om han maatte have Lyst til, efter forudgaaet nødvendig Undervisning, at indtræde i Kammerherrens faste Tarokparti. Det havde Lieutenanten selvfølgelig stor Lyst til – hvad havde *han* ikke Lyst til! – og saa blev han tilsagt til en Eftermiddag Klokken Fem at møde hos Kammerherren for af ham selv at indvies i Tarokspillets første Mysterier." Og Løjtnanten møder op, men "Efter den første Lection var Lieutenanten nær ved at fortryde, at han overhovedet havde indladt sig på Tarok, og i Drømme dansede siden de 78 Kort den vildeste Kehraus for ham, medens Navne som *Cavallo*, *Pagaten*, *Scatten* og *Escarte* summede ham om Ørerne og var lige ved at bringe ham til Fortvivlelse. Men da Undervisningen var blevet fortsat nogle Gange, begyndte det

at klare for ham, Kammerherren roste hans Anlæg, og som tegn på sin allerhøieste Tilfredsstillelse stoppede han egenhændigt en af Merskumspiberne til sin Gjæst – den store med udskaaren Krone, der kaldtes "Prinsen af Ahrensberg", thi enhver Pibe var opkaldt efter Den, der havde foræret Kammerherren den, eller i hvis Eie den tidligere havde været." Så kommer løjtnantens første rigtige spil hos kammerherren. Og hvad går der dog ikke forud af foranstaltninger og ritualer før en rigtig tarokaften hos kammerherren: "Kammerherren havde efter sædvane travlt hele Formiddagen. For det Første var der visse Indkjøb, han selv besørgede, nemlig The og Ost – altid Eidammer Ost: "Ikke fordi den egentlig har saa megen Smag," plejede han at sige, "men det er sådan en rar, proper Ost" – og dernæst var han beskæftiget med at tage Vin frem og temperere den. Kammerherren holdt nemlig Vinkjælder. Han foreskrev selv baade Bordeauxvin og Rhinskvin, og gennem sine bekjente i Marinen, fik han jevnlige en halv Pibe Madeira hjem. Saa tappede han af, etiketterede med Brevstumper og lakkede – det von Liebau'ske Familievaaben blev samvittighedsfuldt trykket øverst i Proppen – og saadanne Dage var en hel Fest for ham. Men alene det at komme ned i Kjælder og tage Vin frem til Spillepartierne var ham en stor Fornøjelse, og hernede mellem de støvede Flasker bevægede han sig med en lignende Følelse af Velbehag og stille Nydelse som den, med hvilken Rector puslede i sin Have. Længe før Tiden var alt i Orden, og da Gjæsterne – Amtmanden, Byfogeden og Lieutenanten – paa slaget Sex meldtes af den livréklædte Jørgen, var Sølvstagerne tændte paa Spillebordet, og Themaskinen snurrede. Kammerherren skjænkede selv. Jørgen bød om – man drak af gammelt Kjøbenhavnsk Porcelain – og saa begyndte Tarok' en. Lieutenanten spillede meget anstændigt, og da det én gang virkelig lykkedes ham helt at vildede sine Medspillere, saa at de først efter Midten af Spillet opdagede, at *han* var den Stærke, og at det var umuligt at forhindre ham i at faae en Konge *Ultimo*, da smilede Kammerherren og nikkede bifaldende, ret som om han vilde sige: "Ja, men *hvem* har været hans Læremester!"

Emil Wolff

Under det manende motto: "Maadehold er det solide Tarokspils Kjende" udgiver Emil Wolff, der var direktør for tarokklubben i København, i 1899 under titlen "Tarok" en bog på 102 sider: "Et Bidrag til Fremme af ensartede Regler og fælles Spillemaade": Med denne bog forsøges for første gang på dansk at fiksere fastere regler for tarokspillet, men der skal alligevel gå mange år, før faste regler og fælles spillemåde finder sit definitive udtryk.

I sin indledning fortæller Emil Wolff, at tarok "anses for at være det ældste Kortspil og fremkom i Italien i Slutningen af det 14. Aarhundrede. Her udbredtes en Samling malede Blade, som var kunstnerisk udført af Maleren Mantegna³, og som hed "Naibi". Hvert Blad betød symbolsk enten en Fase i Livet, en eller anden Videnskab, eller en af de Magter, som styre Tilværelsen. Paa et af Bladene var Mennesket fremstillet med Underskriften "Il misero". Med disse kort spillede man et

³ Maleren Andrea Mantegna (1431 – 1506) er ikke Mr. Nobody. Han er den betydeligste repræsentant for venetiansk ungrenæssancemaleri og den første norditaliener, der brød ud af middelaldertraditionen, og som grafiker fik han afgørende betydning for kobberstikkunstens udvikling.

Spil, der bestod i efter bestemte regler at føre "Il misero" (Mennesket) gennem alle de Farer, der betegnedes af de øvrige Kort.

Tarokspillet kom efterhaanden i forglemmelse, kun i Østrig blev det bevaret, men derfra bredte det sig igjen videre. Nu er i hvert Fald det Symbolske forsvunden fra Tarokspillet, det tilhører Virkeligheden og spilles om Penge."

Emil Wolff bemærker senere, at "Ikke uden Føie kaldes dette Spil derfor ""Intelligensens" Spil. Når vi melder f. eks. "fuldt i", "halvt i", eller "sprøjte i spar", udtrykker vi kun halvdelen. Wolff har den fulde og korrekte melding: "fuldt kavaleri", "halvt kavaleri" og "sprøjtefuldt kavaleri". Han nævner også, at enkelte steder spilles der således, at man ikke melder halvt kavaleri, medmindre kongen findes i meldingen. Wolff mener, at meldingen uden kongen er uden styrke, fordi der ikke er spor af, at vedkommende kan være fjende. Ligeledes berører han, at man nogle steder også spiller med små matadorer: pagat, scies og tarok2 danner tre små matadorer, har man også tarok 3, udgør det fire små matadorer etc. Denne melding finder han uheldig, fordi den oplyser hvor pagaten sidder, uden at meldingen i sig selv indeholder nogen styrke: "da nu en saa vigtig Oplysning svækker den Interesse, som Visheden om, hvor Pagaten sidder, giver, forkastes denne Melding ogsaa almindeligt af de ægte Tarokkanere."

Wolff anfører også, at man tidligere meldte i langt større omfang end nu: "naar man havde Pagat Scus, Mondo og Tarokkerne 19, 17 og 15 o. s. v., lod man Scusen remplacere Tarokkerne 20, 18 og 16 og fik på den Maade ved Brugen af den saakaldte Spring-Scus 9 Matadorer." Han kalder det en højst gådefuld opfattelse af sciesens betydning. Man meldte også tre billedkort i en farve uden sciesen. Med hensyn til konger meldte man op till syv konger, som bestod af fire konger, scies, pagat og mondo. Endelig gav man dårlige kort en fordel og honorerede ladons, (d. v. s. de 40 kort fra es til tier i hver farve) hvis man havde 16 eller flere, og man tillod ligeledes her sciesen at supplere eller remplacere. Wolff konkluderer: "Det er klart, at alle disse Meldinger gave alt for stor Oplysning i Spillet, og naar man derhos brugte den Skik, som fulgtes nogle Steder, at fremvise Tarokkerne, naar man havde 10 eller flere, for at Spillerne kunne kontrollere Antallet, saa kunne man i enkelte Spil naa saa vidt, at man næsten ligesaagodt kunde spille med Kortene oplagte på Bordet." Og så runder Emil Wolff sin bog med at skrive om tout: "skulde dette Tilfælde nogensinde indtræffe i Kongens København, vil den Lykkelige derhos være selvskreven til at blive optagen som Æresmedlem af Tarokklubben,"

C. G. Schiellerup

"Nyeste Spillebog. Anvisning til hurtigt og sikkert at lære de moderne Selskabsspil" af C. G. Schiellerup udkommer i 1900. I det store hele adskiller denne bog sig ikke fra de tidligere, men naturligvis har også han sine gode råd: "Man kan i Tarok ikke let være for mistroisk og man maa under sine offensive Bevægelser aldrig tabe Defensiven af Syne, da man ellers udsætter sig for uforvarende at være en Anden behjælpelig med Udførelsen af hans Plan." Hans anvisninger er gode, og han er meget håndgribelig i sine eksempler. Om pagaten skriver han således: "For at prøve at ultimere den, hvilket som allerede anført er ensbetydende med at gjøre sidste Stik med den, maa man ikke alene være i Besiddelse af gode Haandkaart, men man maa ogsaa have en

tilstrækkelig lang Pidsk paa Haanden; ellers lykkes det neppe, med mindre der begaas Fejl fra Modspillernes Side. Som Minimum bør man have 9 Tarokker og en Pidsk på 7 Kaart paa Haanden eller 8 Tarokker og en Pidsk paa 8, men dermed er det derfra langt fra givet, at Forsøget ikke kan mislykkes, hvilke overmaade vel kan ske, selv om man i begge de nævnte Henseender er langt bedre forsynet. Har man færre end 10 Tarokker paa haanden, bør man svække Modspillerne i Trumf ved at trække en Pidsk, men hvis man er i Besiddelse af 10 Tarokker eller over dette Antal og altsaa ved sin Melding har oplyst Modspillerne om, at man har Pagaten paa haanden, saa vil det de første Gange, man faar Udspil, som Regel være rigtigt at tarokkere, dvs. at røre Trumf." Hans regler for sciesen er lidt anderledes end dem, vi kender: "Fra og med det 3die sidste Udspil skal den nemlig falde, når den forlanges." Han mener i øvrigt ret uklart, at "Kun i sidste Stik taber han den. Dette kaldes "at Scusere" og kan anvendes, naaer man for at redde en Konge vil Udlade at bekende Farven, eller naar man nødigt vil skille sig ved en høj Tarok.!

C. With

I 1903 redigerer forfatteren, journalisten og moralisten fru Emma Gad – hun hedder in extenso Emmarenze Henriette Margrethe Gad og er født Halkier – sammen med Sofie Holten samlingsværket "Vort Hjem". I dette 4-bindsværk findes i sidste bind et afsnit "Om Kortspil med Anvisning til at spille Whist, Boston, L'hombre, Tarok, og Bezigue", skrevet af kommandør C. With. Og hermed kommer moralen ind i kortspillet. C. With advarer mod at gøre kortspil til andet end et adspredelsesmiddel, der anvendes i ny og næ: "Det gælder her som i næsten alle Tilfælde at holde den gyldne Middelvej, foruden at det naturligvis ved Kortspil gælder om at bevare de Former og Anstandsregler, der ogsaa her kunne forlanges af det gode Selskab. Medens vi altsaa bestemt maa fraraade at gøre Kortspillet til en Hovedsag i Livet, kunne vi ikke fragaa, at Kendskab i alt Fald til Whist og L'hombre, saaledes at man kan spille dem nogenlunde ordentligt, herhjemme hører med til de Fordringer, Selskabslivet stiller."

Kommandør C. With pointerer herefter, at han kun beskæftiger sig med regler for spillerne i almindelighed, nemlig hvor de tjener til underholdning, mens han undlader de tilfælde, hvor kortspillet forbindes med udsigt til gevinst.

En middelalderligtysk sentens ringer mig i denne forbindelse i hu:

Der Spieler ist von Gott veracht,
Weil er nach fremden Geld tracht⁴

Så har han følgende hovedregel: "Om de forskellige Spil kan man i Almindelighed sige, at jo flere Kort hver enkelt Spiller har paa Haanden, desto finere kan Selve spillet udføres, desto mere Indflydelse vil den spillendes personlige Dygtighed, Intelligens og Hukommelse erholde, selv om de Kort han faar, ere mindre gode. Det er indlysende, at i "Sort eller rødt" forsvinder rent det personlige Initiativ, og det hele bliver et Lykkestræf; omvendt kan man f. Eks. i Tarok, hvor hver Spiller faar tildelt 25 Kort, selv om disse ere tarvelige, ved en forstandig og sikker Kombination opnaa et langt

⁴ Spilleren bliver af Gud foragtet, fordi han efter fremmede penge tragter. (Bent Agger)

bedre Resultat, end naar kortene forvaltes daarligt. Man kan desaarsag karakterisere Tarok, Whist og til Dels Boston som finere Spil end L'hombre (hvor hver Spiller kun har 9 kort på Haanden), ved den førstnævnte Gruppe bliver Udfaldet mere et Resultat af Beregning. Kombinationsevne og Hukommelse, ved L'hombre derimod snarere Lykketræf. For spillere, der ønsker at øve Tænkningen, maa derfor Tarok og Whist særligt anbefales..."

For alle spil fremhæver han nogle regler, der bør træde i kraft, hvis nogen bryder de vedtægter, der er fastlagt, og her viser han sig som den indsigtfulde og fint registrerende psykolog: "...f.Eks. at et Kort, der er faldet paa Bordet, skal blive liggende, selv om det kun er blevet udspillet af en Fejltagelse (Reglen udtrykkes ved at "Bordet fanger"), at Svigten Kulør straffes med en Bøde, lige saa vel som forkert Kortgivning o.a. Det er heldigst principmæssig at overholde disse Regler, uagtet man selvfølgelig bør gaa ud fra, at Forseelsen er sket uforsætlig, thi man kommer ellers let ind paa et Skraaplan, der fører til jasket Spil." Og så følger moralen: "det bør da helst være den, der har begaaet Forseelsen, som selv forlanger Straffebestemmelserne overholdt i deres fulde Strenghed. At lade de medspillende stille Forlangendet vil derimod let bringe en Disharmoni ind i Selskabet og tilføre dette en pinlig Situation."

Man kan indimellem godt trække på smilebåndet ad kommandørens formaninger, men de har altid en gnist af både rimelighed og fornuft i sig. Hør engang: "Praktisk er det – inden Spillet begynder – at tørre Bordpladen omhyggeligt af. Under selve Spillet skulle Kortene holdes over Bordet men saa tæt ind til Kroppen, at Medspillerne ikke kunne kigge i dem." Så formaner han spillerne til ikke at anbringe trumffarve eller tarokkerne på en af fløjene, for så vil modstanderne ved udspil kunne se, hvor mange trumfer han har på hånden. Og så bliver han moralsk igen: "En Fordring, man maa stille til de tabende, er den, at de ikke maa give deres onde Lune Luft, selv om maaske Uheld vedblivende forfølger dem; lige saa vel bør de vindende ikke opføre sig overmodigt eller skadefro. Ved Udspil bør man vogte sig for at krølle Kortene i Haanden, ligeledes maa man ikke kyle Kortene paa Bordet, men gøre sig Umage for at lade dem falde midt på Bordpladen." Jo, noblesse oblige!

Herefter gennemgår With de forskellige kortspil, og der kan ikke herske tvivl om, at hans hjerte ligger ved tarokspillet, om hvilket han indledningsvis skriver: "Tarok maa ubetinget anses for det fineste med tillige vanskeligste af alle Kortspil."

Over otte store sider gennemgår han derefter spillet. Han støtter sig bravt til Emil Wolffs "Tarok" fra 1899.

J. V. V. Hermansen

I 1926 udkommer oberstløjtnant J. V. V. Hermansens "Tarok. Vejledning og regler for spillet." Han er klar, kontant og detaljeret: "Det paahviler ultimator at efterse, om der er funderet rigtigt. Forsømmer han dette, og viser det sig, at funderingen ikke er i orden, naar der er spillet ud til næste spil, da skal ultimator betale det manglende beløb, selv om det kan paavises, hvem det er, der ikke har betalt." Man bemærker, at J. V. V. Hermansen allerede her i 1926 tager delvis forskud på retskrivningsreformen fra 1948, hvor man indførte små begyndelsesbogstaver, aa erstattedes

af å, og nd, ld af nn ll i datidsformerne kunne, skulle og ville. Ikke for ingenting er J. V. V. Hermansen militærmand. Han opererer med kampspillere, ligevægtsspillere og hjælpespillere. Overskueligt stiller han regler for lægningen af skat op: "Ganske i almindelighed er lægningen let og ligetil, naar man blot har for øje, at man først og fremmest skal hindre ultimo på anden haand. Denne anvisning kan ikke slaas fast nok. Alle begyndere og selv ældre spillere har som oftest egen ultimo som første maal; men kan man ikke hindre en ultimo paa anden haand, saa kan man endnu mindre ultimere selv." Og så følger de elementære regler for lægning af skat: "Læg ikke fra en kort farve for at redde pagaten. Læg ikke renonce i en farve for at fange en konge. I øvrigt retter lægningen sig efter, om man har kampkort eller ej. Har man kampkort, beholder man sine tarokker, sin piskefarve og dækker sig saa godt og ligeligt som gørligt i de 3 andre farver. Har man ikke kampkort, beholder man: sine tarokker, dækker sig i de 3 farver med saa vidt muligt 4 (5) i hver, og beholder saa for resten af sine piskefarve. I begge tilfælde beholder man saa mange indstikkere som muligt, dog bør man for at kunne markere til og fra af hensyn til en mulig nolo som regel beholde det laveste kort i hver farve."

Han runder af med at stille almindelige regler op: "Læg, saa ultimo paa anden haand vanskeliggøres. Læg ikke for at fange konger eller for at redde pagaten.

Spil ikke fedtet. Spil efter modent overlæg og ikke paa følelse. Før som kampspiller pischen til bunds. Stik som ligevægtsspiller først med mellemtarokkerne.

Underkast dem som hjælpespiller fuldstændig makkerens spillemaade, svar ham straks i hans farve og gaa ikke paa egen haand. Den primære farve føres af makkeren og den sekundære af hjælpespilleren. Afgør straks alle betalinger, vent ikke til de kræves. Husk, at uden anvendelse af til- og framarkering er det umuligt at blive blot en tarvelig tarokspiller."

Jens Kruise

Jens Kruise var en ivrig L'hombrespiller, og i hans slægt har man spillet kort længe og inderligt – også tarok. I sin essayistiske bog "Rytme" fortæller han i afsnittet "Lev lykkelig": "Provstens havde et par bedstevenner i Assens. Der var Fysikus, og der var den afskedigede Capitain-Lieutenant af flåden, et par ungarke, man kunne varme med gode måltider, gode drikke og den ugentlige Tarok. Sjældent er der spillet mere intens og dårligere Tarok end af disse venner. Det blev til omtrent lige så mange bagud'er som ultimo'er. Lykkelige var de og ikke til at genne i seng, Provstinden lagde sig. Men sorgen kan også ramme tarokspillere."

Hans J. Møller

I 1988 udgiver overlæge Hans J. Møller: "Tarok. En vejledning i det ædle kortspil". Vi er hermed fremme ved den pædagogisk bedst tilrettelagte bog med de konstante spillemæssige demonstrationer af den omhyggeligt gennemarbejdede arbejdshypotese.

For det første er den lysende klar i sin teori; for det andet er den sprogligt velformet og tilpasset, og for det tredje er den i stand til at tage højde for samtlige spillesituationer, der måtte forekomme. Der er en løsning på alle de problemer, som en tarokkaner kan komme ud for i udøvelsen af spillet.

Den udmærker sig endvidere ved bestandig at finde logisk funderede begrundelser for de fremsatte teoretiske muligheder. Samtidig er den behageligt rensset for de tidligere bøgers ofte temmelig nedladende belæringer, ligesom den er blottet for moraliseringer. Det forhindrer nu ikke Hans J. Møller i at udtrykke end lempelig skadefryd gennem sine sproglige holdningsmarkører: "Det er faktisk allermorsomst, hvis den ultiimerende først opdager, at der er spillet nolo, når han triumferende i sidste stik lægger pagaten eller konge med stor begejstring skal til at tømme koppen." Ak ja: Sic transit gloria mundi!⁵

A. Knud Andersen

I 1989 udgiver skoleinspektør på Blovstrød Skole A. Knud Andersen et 28 siders hæfte. Heri gør han sig nogle overvejelser om de mange forudsætninger, der skal være opfyldt, for at en kortklub kan fungere. Først og fremmest skal fundamentet i sammenholdet være "tilstedeværelse af menneskelige relationer, der – oftest ureflekteret – er bæredygtige i henseende til forskelle i personlighed samt over for det frisprog, som næsten altid udvikler sig i en kortklub."

Han stiller som yderligere krav: "Alle skal være engageret i spillet, og enhver skal kunne forvente et optimalt med- og/eller modspil fra de øvrige, således at tarokspillets små marginaler mellem sejr og nederlag kommer helt til deres ret."

Han indfører også et par nye benævnelser, nemlig rækkekort og gaffelkort. Rækkekort følger umiddelbart efter hindanden, altså f. eks. en hånd med dame, caval, knægt, 10 evt. etc., mens han ved gaffelkort forstår rækkekort, hvor hver andet mangler, altså f. eks. en hånd med konge, caval, 10, 8 evt. etc.

A. Knud Andersen har et nytænkt afsnit om nolospillet. Han pointerer, at dette spil ikke skal meldes, og deler derefter nolo op i tre kategorier, nemlig den upågtede nolo, solo-noloen og afværge noloen. Den upågtede nolo kan forekomme, "når en stærk spiller er så optaget af at forfølge sit mål, en ultimo, at han ikke er opmærksom på, at en af modspillerne gennemfører spillet uden stik."

Knud Andersen gør opmærksom på, at ganske vist eksisterer solo-nolo ikke som glose i tarokspillet, men han bruger udtrykket til at beskrive den yderst sjældne situation, hvor en spiller gennemfører en nolo på trods af de to modspilleres forsøg på at forhindre den.

Endelig er der den såkaldte afværge-nolo, som er et våben mod en spiller, hvis kort er så overlegen stærke, at en ultimo vil kunne vindes så let, "at den fortjener den ikke-autoriserede betegnelse: "Rullekone-ultimo"", et sjællandsk udtryk for de kort, man i Vendsyssel mener kan spilles endog af "røgteren på Børglum".

Ole Ventegodt

I 1997 udgiver Ole Ventegodt "Den sidste brik", der foregår under en Grønlandsekspedition. Heri skriver han: "Af underholdning var der, foruden de allerede omtalte kulturelle aftenarrangementer, ikke voldsomt mange muligheder. Kortspil var en yndet tidkort med l'hombre og tarok som de foretrukne blandt de mere intellektuelt interesserede.

⁵ således forgår verdens herlighed!

Kilder:

"Kun sex Retter. Oversat efter Grosmanns tydske Original af Friderich Schwartz. 1. akt, 6. scene. Trykt i "Skuespil til brug for den danske Skuespilplads, Syvende Bind, Kiøbenhavn 1782. Gyldendals Forlag.

Joh. Chr. Melbye: "Nye og fuldstændig Dansk Spillebog indeholdende rigtig og tydelig underviisning i de brugeligste Kort-Spil, saa som L'hombre, Quadrille, Cinquille, Piquet, Reversy, Tresett, Taroc, Whist o. s. fl. Samt grundig Anviisning til Billard- og Schach-Spil, Verkehrm Trictrac, Toccatagli o.s.v. Fabers og Niyschkes Forlag, Kiøbenhavn 1786.

C. A. Jørgensen: "Nyeste Dansk Spillebog, indeholdende rigtig og tydelig Underviisning i L'hombre, Boston-, Whist-, Taroc-, Frantsfuus-, Piquet-, og alle andre brugelige Kort-Spil, samt Anviisning til Billard- og Schachspil, Verkehr, Trictrac, Toccatagli, Dam, Domino, Gnav, Keglespil o.s.v." J. Schubothe 1802

Opslagsordet "Tarokspil" i "Conversations-Lexikon eller encyklopædisk Haandbog, oversat efter den tydske Originals sidste Oplag, med adskillige Forandringer og Tillæg, Syttende Bind, Indeholdende fra T til Trog," af H. A. Kofod. A. Soldin. Kiøbenhavn 1823.

Opslagsordet "Tarok" i Almeennyttig Alphabetisk Ordbog over de i danske Skrifter og i Omgangs-sprogets meest brugelige, af fremmede Sprog laante, Ord, Talemaader og Konststudtryk; samt de til den græske, romerske og nordiske Mythologie henhørende vigtigste Personer og Gienstande ned hosføiet kortfattet Forklaring" af Jacob Baden, Kammerraad og Casserer ved Vei-Staten, Fr. Brummer, Kiøbenhavn 1824.

J. Christian Bendz: Tarok. Trykt som manuscript for Venner, København. Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri. Sine Anno.

Sine nome: "Vejledning i Tarok". J. M. Elmenhoff, Randers 1840.

Herman Bang: "Stille Eksistenser". Andr. Schous Forlag 1888

Sophus Bauditz: "Krøniker fra Garnisonsbyen". Gyldendal 1892.

Emil Wolff: "Tarok". Hagerup 1899.

C. G. Schiellerup: "Nyeste Spillebog. Anvisning til hurtigt og sikkert at lære de moderne Selskabs-spil". V. Pios Boghandel 1900

Afsnittet "Ballet 16. Januar," 15. Kapitel i "Danmark-Norges Historie fra Den store nordiske Krigs Slutning til Rigernes Adskillelse (1720-1814)" af Edvard Holm, fjerde Binds første Afdeling. Kjøbenhavn, G. E. C. Gad, 1902.

C. With: "Om Kortspil" i "Vort Hjem". Redigeret af Fru Emma Gad, IV Bind. De nordiske Forlag. Ernst Bojesen, 1903.

Johannes V. Jensen: "Digte." Gyldendalske Boghandel 1906.

Diverse opslag i "Ordbog over det danske sprog", bind I – XXVIII. Udgivet af "Det danske Sprog- og Litteraturselskab". Gyldendalske Boghandel. Nordisk Forlag 1919 – 1954.

J. V. V. Hermansen: "Tarok. Vejledning og regler for spillet." V. Pio – Povl Branner, 1926.

Robert Hülsemann: "Das Buch der Spiele für Familie und Gesellschaft." Hesse "Becker Verlag, Leipzig 1930.

Opslaget J. Christian Bendz i "Dansk biografisk Leksikon", grundlagt af C. F. Bricka, redigeret af Povl Engelstoft under medvirken af Svend Dahl, bind I Bagger – Bidsøe. J. H. Schultz Forlag, København 1933.

J. V. V. Hermansen: "Gamle danske Spillekort" i "Kultur minder". Udgiver af "Selskabet for dansk Kulturhistorie", 1942-43. Gyldendalske Boghandel 1943.

Ludvig Holberg: "Epistler" Bind V. Udgivne med Kommentar af F. J. Billeskov Jansen. H. Hagerup, 1951

"Kort om kort" i "Spillefuglen". Redigeret af Herman Dedichen. 3. oplag, Politikens Forlag 1952.

Jens Kruuse: "Rytme. Kopperes Historier". H. Hagerup 1953.

Ludvig Holberg: "Værker i tolv bind", bind 4 og 6. Udgivet med indledning og kommentarer af F. J. Billeskov Jansen. Rosenkilde og Bagger 1969 og 1970.

K. Frank Jensen: "Fra Buddhas visdom til Holmblads Salmebog" i "Samvirke", oktober 1979.

Poul Huson: "Djævelens billedbog. Tarokbogen" Oversættelse: Finn Andersen. Stig Vendelkærs Forlag 1981.

Hans J. Møller: "Tarok. En vejledning i det ædle kortspil". Strube, 1988.

Knud Andersen: "Tarok." Eget forlag, Østervang 2, 3450 Allerød, 1989.

Poul Jensen: "Tarokspillere i Danmark". Humlebæk 1989.

Pht i "Sproghjørnet" i "Politiken" den 29. januar 1992

Michael Dummett: "The History of Card Games" i "European Review, Vol. 1, No. 2. John Wiley & Sons, Ltd. 1993

K. Frank Jensen: "The World of L. P. Holmblad". Roskilde 1993.

Vestre Landsdelskommandos Tarokklub 1946 – 1996.

Ole Ventegodt: "Den sidste brik". Gyldendal 1997.

Per Olov Enquist: "Livlægens besøg". Oversættelse: Nana Thirup. Samleren 2000, Pagina 116 og 282.

Georg Galster: "Mønthistoriske Antegnelser til Holbergs Comedier". Under porten www.gladsaxe-gymnasium.dk/2/galster/holberg.htm.